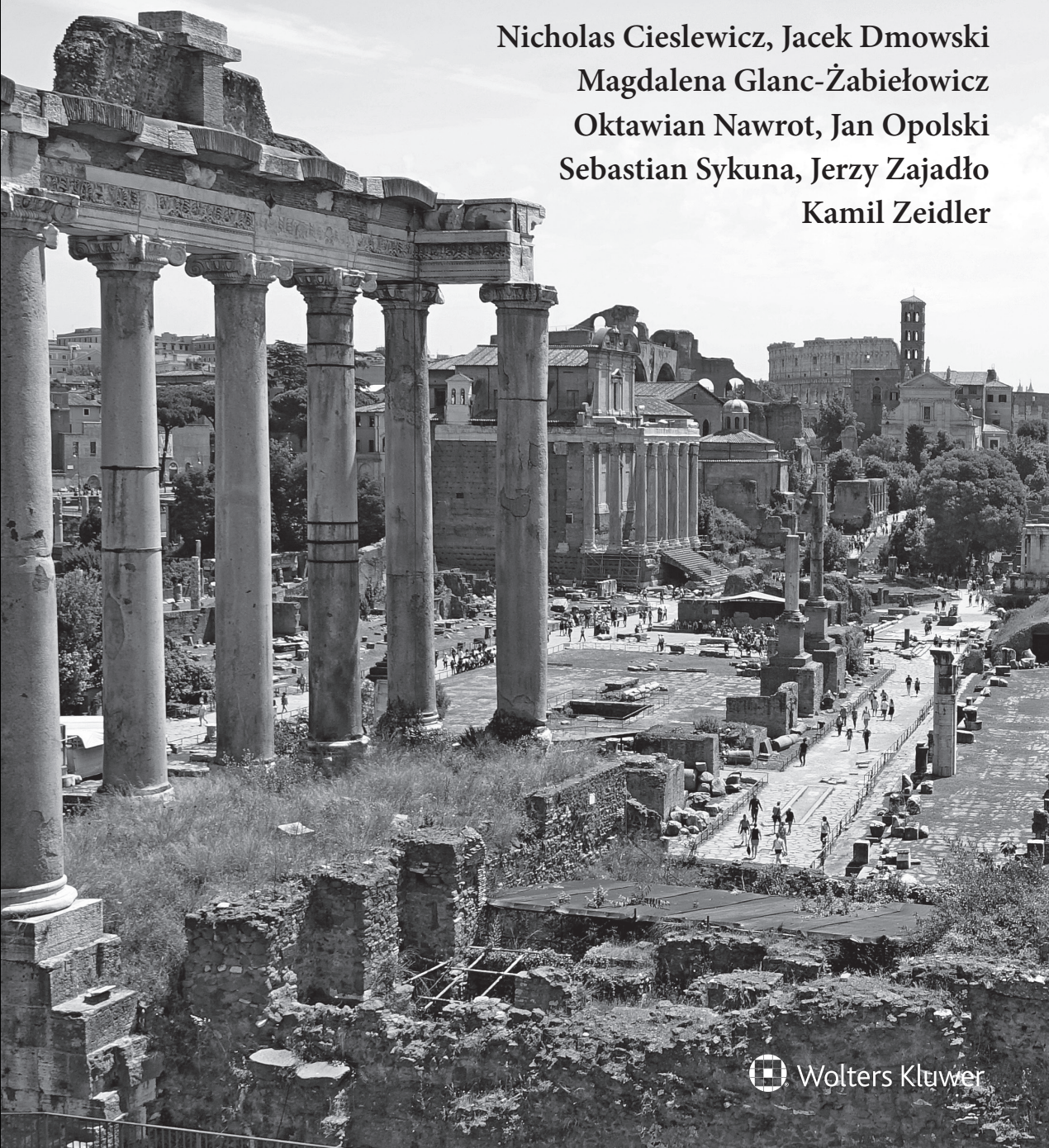

ŁACIŃSKA TERMINOLOGIA PRAWNICZA

redakcja naukowa
Jerzy Zajadło

Nicholas Cieslewicz, Jacek Dmowski
Magdalena Glanc-Żabiłowicz
Oktawian Nawrot, Jan Opolski
Sebastian Sykuna, Jerzy Zajadło
Kamil Zeidler

ŁACIŃSKA TERMINOLOGIA PRAWNICZA

redakcja naukowa
Jerzy Zajadło

Nicholas Cieslewicz, Jacek Dmowski
Magdalena Glanc-Żabiełowicz
Oktawian Nawrot, Jan Opolski
Sebastian Sykuna, Jerzy Zajadło
Kamil Zeidler

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

Stan prawny na 21 października 2019 r.

Wydawca
Joanna Dzwonnik

Redaktor prowadzący
Joanna Ołówek

Opracowanie redakcyjne
Anna Wojciechowska

Projekt okładki
Grafos

Zdjęcie na okładce
Danielhbordeleau/Wikimedia

Łamanie
Andytex

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

prawolubni

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ
Więcej na www.legalnakultura.pl
POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by
Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2020

ISBN 978-83-8187-177-8
3. wydanie

Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. 22 535 82 19
e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl
księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	7
Wprowadzenie	9
Rozdział pierwszy	
<i>Ius a lex. Iustitia a aequitas</i>	13
1. <i>Ius a lex</i>	13
2. <i>Iustitia a aequitas</i>	18
Rozdział drugi	
Teoria i filozofia prawa	22
Rozdział trzeci	
Prawo cywilne	74
Rozdział czwarty	
Prawo karne	130
Rozdział piąty	
Logika	174
Rozdział szósty	
Retoryka i erystyka	216
Rozdział siódmy	
Zwroty i pojęcia	249
Appendix	
Zarys gramatyki języka łacińskiego	283
O Autorach	348

WYKAZ SKRÓTÓW

Akty prawne

- EKPC** – Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z 4.11.1950 r. (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.)
- k.c.** – ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2019 r. poz. 1145)
- k.k.** – ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2019 r. poz. 1950)
- k.k.w.** – ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. z 2019 r. poz. 676 ze zm.)
- Konstytucja RP** – ustawa z 2.04.1997 r. – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.)
- k.p.a.** – ustawa z 14.06.1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. z 2018 r. poz. 2096 ze zm.)
- k.p.c.** – ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2019 r. poz. 1460 ze zm.)
- k.p.k.** – ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2018 r. poz. 1987 ze zm.)
- k.r.o.** – ustawa z 25.02.1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 2017 r. poz. 682 ze zm.)
- k.s.h.** – ustawa z 15.09.2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz.U. z 2019 r. poz. 505 ze zm.)
- MPPOiP** – Międzynarodowy pakt praw obywatelskich i politycznych otwarty do podpisu w Nowym Jorku dnia 19 grudnia 1966 r. (Dz.U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167)
- Zasady techniki prawodawczej** – załącznik do rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z 20.06.2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej” (Dz.U. z 2016 r. poz. 283)

Czasopisma i wydawnictwa promulgacyjne

- Apel.-W-wa** – Apelacja. Orzecznictwo Sądu Apelacyjnego w Warszawie
- Biul. SN** – Biuletyn Sądu Najwyższego
- EP** – Edukacja Prawnicza
- KZS** – Krakowskie Zeszyty Sądowe. Orzeczenia Sądu Apelacyjnego w Krakowie w sprawach karnych
- ONSA** – Orzecznictwo Naczelnego Sądu Administracyjnego
- OSNC** – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna
- OSNCK** – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna i Izba Karna
- OSNKW** – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Karna i Wojskowa

OSNPG	- Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Wydawnictwo Prokuratury Generalnej
OSNSK	- Orzecznictwo Sądu Najwyższego w Sprawach Karnych
OSP	- Orzecznictwo Sądów Polskich
OTK	- Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
OTK-A	- Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego; zbiór urzędowy, Seria A
Prok. i Pr.	- Prokuratura i Prawo

Inne

abl.	- ablativus
ACI	- accusativus cum infinitivo
accus.	- accusativus
act.	- activum
C.	- Kodeks Justyniana
coniunct.	- coniunctivus
D.	- Digesta Justyniana
dat.	- dativus
f	- femininum
fut.	- futurum
Gai.	- Instytucje Gaiusa
gen.	- genetivus
I.	- Instytucje Justyniana
indic.	- indicativus
inf.	- infinitivus
imperat.	- imperativus
imperf.	- imperfectum
m	- masculinum
n	- neutrum
NCI	- nominativus cum infinitivo
nom.	- nominativus
NSA	- Naczelny Sąd Administracyjny
part.	- participium
pass.	- passivum
perf.	- perfectum
plur.	- pluralis
plusquamp.	- plusquamperfectum
praes.	- praesens
sing.	- singularis
SA	- sąd apelacyjny
SN	- Sąd Najwyższy
TK	- Trybunał Konstytucyjny
voc.	- vocativus
WSA	- wojewódzki sąd administracyjny

WPROWADZENIE

Prezentowany podręcznik łacińskiej terminologii prawniczej jest przeznaczony w głównej mierze dla studentów prawa. Nie wykluczamy jednak, że być może okaże się pożyteczny także w bieżącej pracy prawników-praktyków. Z tego powodu konstrukcja tej książki odbiega zasadniczo od pozycji dostępnych na rynku księgarskim. W większości przypadków mamy bowiem do czynienia albo ze zbiorami zwrotów i sentencji łacińskich w ogólności (por. np. Z. Landowski, K. Woś, *Słownik cytatów łacińskich. Wyrażenia – Sentencje – Przysłowia*, Kraków 2002; C. Michalunio SJ, *Dicta. Zbiór łacińskich sentencji, przysłów i powiedzeń*, Kraków 2008), albo ze zbiorami zwrotów i sentencji łacińskich o charakterze typowo prawniczym (por. np. M. Kuryłowicz, *Słownik terminów, zwrotów i sentencji prawniczych łacińskich oraz pochodzenia łacińskiego*, Kraków 2002, wyd. 4, Warszawa 2012); K. Burczak, A. Dębiński, M. Jońca, *Łacińskie sentencje i powiedzenia prawnicze*, Warszawa 2007). Trzeba podkreślić, że nie jest to specyfika wyłącznie polskiej literatury przedmiotu – podobne zestawienia zwrotów i sentencji łacińskich istotnych dla prawników można spotkać także np. w literaturze niemiecko- i anglojęzycznej (por. D. Liebs, *Lateinische Rechtsregeln und Rechtssprichwörter*, München 2007; L. Emanuel, *Latin for Lawyers. The Language of the Law*, Larchmont, New York 1999). Najczęściej są to więc zbiory oparte na alfabetycznym układzie sentencji i zwrotów łacińskich wraz z ich odpowiednim tłumaczeniem, niekiedy przygotowane wręcz dla potrzeb konkretnej szczegółowej dogmatyki prawniczej, np. prawa międzynarodowego (tak przykładowo A.X. Fellmeth, M. Horowitz, *Guide to Latin in International Law*, New York 2009). Nieco rzadziej można spotkać opracowania skonstruowane *à rebours* – np. wyodrębniające określone pojęcia i instytucje prawne (dowód, kara, małżeństwo, posiadanie, własność, przestępstwo, rzecz itd.), a następnie podające odpowiednie dotyczące ich zwroty i sentencje łacińskie (tak M. Wiśniowski, *Łacińska terminologia prawnicza. Regulae iuris*, Białystok 2008). Można jednak spotkać także opracowania, które łączą układ alfabetyczny z układem systematycznym (tak J. Pieńkos, *Praecepta iuris. Paremie, sentencje, wyrażenia łacińskie w układzie systematycznym i alfabetycznym*, Warszawa–Poznań 2010).

Naszym zamiarem nie jest przedstawienie prostego zestawienia najbardziej popularnych zwrotów i sentencji prawniczych wraz ich polskim tłumaczeniem (jak

ma to miejsce w większości cytowanej wyżej literatury polskiej i obcej), lecz raczej wybranie i opatrzenie komentarzem tych spośród nich, które znajdują (lub naszym zdaniem powinny znajdować) praktyczne zastosowanie we współczesnym obrocie prawnym. Postanowiliśmy więc wyjść nieco poza klasyczny paradygmat łączący łacińską terminologię prawniczą wyłącznie z rzymskim prawem prywatnym [jak to ma miejsce w takich pozycjach, jak np. W. Bojarski, W. Dajczak, A. Sokala, *Verba iuris. Reguły i kazusy prawa rzymskiego*, Toruń 2007; J. Misztal-Konecka, M. Wójcik, *Rzymskie prawo prywatne. Kazusy i ćwiczenia*, Warszawa 2007; W. Wołodkiewicz (red.), *Prawo rzymskie. Słownik encyklopedyczny*, Warszawa 1986].

W niniejszym podręczniku prezentujemy sentencje łacińskie dotyczące nie tylko prawa i procesu cywilnego (rozdział trzeci), lecz także z jednej strony teorii i filozofii prawa (rozdział drugi), z drugiej zaś – prawa i procesu karnego (rozdział czwarty). Odwołanie do teorii i filozofii prawa spowodowało, że za punkt wyjścia przyjęliśmy klasyczne odróżnienie prawa w znaczeniu *ius* i prawa w znaczeniu *lex* (rozdział pierwszy). Te dwa pojęcia uznajemy dla potrzeb łacińskiej terminologii prawniczej za fundamentalne. Wśród sentencji teoretyczno- i filozoficzno-prawnych są zarówno takie, które zachowały swoją aktualność, jak i takie, które mają wprawdzie znaczenie czysto historyczne, ale współczesnemu prawnikowi po prostu nie wypada o nich nie wiedzieć. Z kolei sentencje odnoszące się do prawa cywilnego i karnego dobieraliśmy, przede wszystkim uwzględniając ich wpływ na aktualnie obowiązujące polskie ustawodawstwo i bieżące orzecznictwo sądowe. Pominęliśmy więc takie znane paremie, które są wprawdzie wykładane w ramach prawa rzymskiego, ale współcześnie mają znaczenie wyłącznie historyczne.

Na potrzeby tego podręcznika takie pojęcia, jak sentencje, paremie, maksymy prawnicze, reguły prawnicze, zasady prawa, topiki prawnicze itp., traktujemy – w pewnym uproszczeniu – synonimicznie, chociaż mamy świadomość istniejących pomiędzy nimi różnic (por. szerzej H. Kupiszewski, *Prawo rzymskie a współczesność*, Warszawa 1988).

Nieco obszerniej potraktowaliśmy także problem pojęć i zwrotów łacińskich, albowiem nie ograniczyliśmy naszego katalogu wyłącznie do języka prawnego i prawniczego (rozdział siódmy). Wychodziliśmy z założenia, że ich znajomość powinna być zarówno elementem profesjonalnego warsztatu, jak i przejawem humanistycznej erudycji współczesnego prawnika. W przeszłości łacina była przecież przede wszystkim językiem elit [por. J. Axer (red.), *Łacina jako język elit*, Warszawa 2004], współcześnie natomiast jej elementy powinny być istotnym fragmentem wiedzy wszechstronnie wykształconego człowieka.

Nasz podręcznik jest kierowany nie tylko do osób mających bliższy kontakt z językiem łacińskim, ale także do tych, które w ogóle się z nim nie zetknęły. W rezultacie zdecydowaliśmy się na włączenie elementarnego kompendium wiedzy

z zakresu gramatyki języka łacińskiego (appendix). Mamy nadzieję, że to krótkie zestawienie podstawowych informacji o deklinacjach, koniugacjach, wymowie, składni itd. ułatwi Czytelnikom posługiwanie się łacińskimi pojęciami, zwrotami i sentencjami.

W naszym podręczniku osobno omówiliśmy pojęcia i zwroty łacińskie używane w logice (rozdział piąty) oraz retoryce i erystyce (rozdział szósty). W tym przypadku potraktowaliśmy problem jakby *à rebours*. Uważamy bowiem, że te pojęcia i zwroty są nie tylko świadectwem prawniczej erudycji, ale powinny być także koniecznym elementem profesjonalnego warsztatu współczesnego prawnika.

Zdajemy sobie sprawę, że prezentowany wybór sentencji, zwrotów i pojęć łacińskich ma charakter ograniczony i do pewnego stopnia subiektywny. Zainteresowanych Czytelników odsyłamy więc do szerszej i bardziej pogłębionej lektury literatury przedmiotu – w związku z tym każdy z rozdziałów kończy krótka bibliografia pozycji, z których korzystali autorzy poszczególnych części naszego podręcznika.

W drugim wydaniu podręcznika dokonaliśmy istotnych zmian i uzupełnień poddyktowanych dotychczasowymi doświadczeniami dydaktycznymi wynikającymi z praktycznego stosowania wydania pierwszego. Dotyczy to w szczególności komentarzy do sentencji w obszarze teorii i filozofii prawa, prawa cywilnego i prawa karnego. Rozdział pierwszy, poświęcony relacji pomiędzy *ius* i *lex*, został uzupełniony o rozważania na temat relacji pomiędzy *ius* i *aequitas*. Dla zainteresowanych Czytelników rozszerzyliśmy i uaktualniliśmy też bazę wskazówek bibliograficznych. Z kolei w trzecim wydaniu, z uwagi na częściową zmianę stanu prawnego, uzupełniliśmy komentarze do sentencji dotyczących prawa cywilnego i prawa karnego.

Prof. zw. dr hab. Jerzy Zajadło
Katedra Teorii i Filozofii Państwa i Prawa
Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego

Rozdział pierwszy

IUS A LEX. IUSTITIA A AEQUITAS

1. *Ius a lex*

W słowniku języka łacińskiego pojawiają się dwa różne terminy na określenie polskiego pojęcia „prawo” – z jednej strony *ius*, z drugiej strony *lex* (Winniczuk 2007, s. 447; por. także niżej rozdział siódmy *Zwroty i pojęcia*). Z punktu widzenia łacińskiej terminologii prawniczej to odróżnienie *ius* i *lex* ma szczególne znaczenie, ponieważ właściwie prawie wszystkie znane sentencje prawnicze, zarówno te o charakterze teoretyczno- i filozoficznoprawnym (por. niżej rozdział drugi *Teoria i filozofia prawa*), jak i te mające zastosowanie w konkretnych dogmatykach prawniczych (por. niżej rozdział trzeci *Prawo cywilne* oraz rozdział czwarty *Prawo karne*), odwołują się do jednego z tych dwóch pojęć. W tych sentencjach *ius* jest najczęściej synonimem prawa w ogóle – idei prawa, niekiedy także sprawiedliwości (*iustitia*), natomiast *lex* utożsamia prawo powstałe na mocy decyzji organu prawotwórczego (*auctoritas*) – akt normatywny, prawo pozytywne, prawo stanowione, prawo pisane, także prawo obowiązujące (Wiśniowski 2008, s. 89 i n. oraz 194 i n.). To zjawisko ma wprawdzie swój rzymski rodowód, ale jego znaczenie z jednej strony wykracza daleko poza rzymskie prawo prywatne, z drugiej zaś nie jest ono fenomenem wyłącznie historycznym i znajduje szerokie zastosowanie we współczesnej nauce i praktyce prawa. Można zresztą sięgnąć głębiej w dzieje ludzkiej myśli i wskazać, że już starożytni Grecy: „Odróżniali *dike* i *nomos*, tj. to, co sprawiedliwe, i to, co umowne” (Woleński 1999, s. 9; por. także Bratkowski 2002, s. 87–105), co później odpowiadało do pewnego stopnia rzymskiemu podziałowi na *ius* i *lex*. Więcej nawet, w literaturze wskazuje się na występowanie podobnych, chociaż oczywiście kulturowo nieco odmiennych, dyferencjacji pojęcia prawa w cywilizacjach pozaeuropejskich, np. w Chinach czy w Japonii (zob. np. Fletcher 2002, s. 20 i n.). Współcześnie znajduje to swoje odzwierciedlenie w różnych językach, jak np. angielskim (*right* i *law*), francuskim (*droit* i *loi*), hiszpańskim (*derecho* i *ley*), niemieckim (*Recht* i *Gesetz*), polskim (*prawo* i *ustawa*), rosyjskim (*prawo* i *zakon*) czy włoskim (*diritto* i *legge*). Najczęściej, z wyjątkiem może języka angielskiego, chodzi więc tutaj o odróżnienie prawa od ustawy: o ile jednak

pojęcie „ustawa” jest dosyć precyzyjne, o tyle pojęcie „prawo” wręcz przeciwnie – raczej wieloznaczne.

Wydaje się jednak, że proste odróżnienie prawa od ustawy nie stanowi pełnego wyjaśnienia głębokiego filozoficznoprawnego sensu łacińskich terminów *ius* i *lex*, zwłaszcza w ich współczesnym znaczeniu. Trzeba podkreślić, że w starożytnych źródłach nie zachowały się definicje tych pojęć, ponieważ: „Prawnicy rzymscy, będący przede wszystkim praktykami, nie przywiązywali wagi do definicji prawa” (Wołodkiewicz 1986, s. 81) i: „Do kwestii teoretycznych i abstrakcyjnych przechodzili nader powściągliwie, a już ze szczególną ostrożnością zabierali się do trudnej sztuki definiowania” (Kolańczyk 2007, s. 26; por. także Litewski 2000, s. 120 i n.). Najlepszym tego wyrazem jest następująca wypowiedź Iavolenusa zawarta w *Digestach*: ***Omnis definitio in iure civili periculosa est: parum est enim, ut non subverti posset (Iavolenus, D. 50, 17, 202)*** (*W prawie cywilnym wszelka definicja jest niebezpieczna, ponieważ rzadko się zdarza, by nie można było jej podważyć*; por. Wołodkiewicz 2006, s. 47). Na marginesie zauważmy jednak, że współczesna technika prawodawcza przywiązuje bardzo dużą wagę do problemu definicji – por. np. § 146 ust. 1 Zasad techniki prawodawczej: „W ustawie lub innym akcie normatywnym formułuje się definicję danego określenia, jeżeli: 1) dane określenie jest wieloznaczne; 2) dane określenie jest nieostre, a jest pożądane ograniczenie jego nieostrości; 3) znaczenie danego określenia nie jest powszechnie zrozumiałe; 4) ze względu na dziedzinę regulowanych spraw istnieje potrzeba ustalenia nowego znaczenia danego określenia”.

W starożytnym Rzymie pierwotne w sensie historycznym, ale jednocześnie znacznie bardziej wieloznaczne było pojęcie *ius*. Jako prawo dotyczące chronionej przez państwo sfery działania ludzkiego, przeciwstawiano je pojęciu *fas* – prawu boskiemu dotyczącemu sfery religijnej. W literaturze prawa rzymskiego wskazuje się na pięć znaczeń pojęcia *ius*: 1) zespół norm prawnych regulujących jakąś dziedzinę życia (prawo przedmiotowe), np. prawo cywilne; 2) uprawnienie (prawo podmiotowe) wynikające z prawa przedmiotowego, np. prawo własności; 3) miejsce wykonywania jurysdykcji lub organ wykonujący jurysdykcję; 4) pierwsze stadium w zwyczajnym procesie cywilnym; 5) prawo w ogóle. Z kolei pojęcie *lex* (l. mn. *leges*) pojawiło się później (wskazuje się tutaj zwłaszcza na *lex Hortensia* z 287 r. p.n.e.) i w podstawowym znaczeniu było synonimem ustawy (lub szerzej: aktu normatywnego). W okresie republiki *leges* stanowiły podstawowe źródło prawa uchwalane na zgromadzeniu ogółu pełnoprawnych obywateli. W innych znaczeniach termin *leges* był stosowany także na określenie np. zarządzeń cesarza i jego urzędników, klauzul umownych włączanych do aktów prawnych, statutów korporacji (Wołodkiewicz 1986, s. 81 i 88; Wołodkiewicz 2009).

Jednym problemem jest jednak semantyka pojęć *ius* i *lex*, innym natomiast – wzajemna relacja pomiędzy nimi. W tym ostatnim kontekście warto przypomnieć, że w języku łacińskim słowo *ius* oznacza nie tylko *prawo*, lecz także *polewkę*, *zupę*, *sos*

(Korpanty 2001, s. 371). W związku z tym Witold Wołodkiewicz tak pisze o relacji pomiędzy *ius* i *lex* w ujęciu rzymskich jurystów: „O jakości zupy-sosu (*ius*) decydują zarówno użyte składniki, jak i umiejętności kucharza, który ją przygotowuje. O wysokiej jakości prawa (*ius*) decydują źródła, na których opiera się porządek prawny (*leges et mores*) oraz odpowiednie ich przetworzenie i przygotowanie przez jurystę. W tym sensie działalność jurysty jako niezbędny element w procesie tworzenia prawa nasuwa skojarzenie z działalnością kucharza, który przygotowując potrawę posługuje się odpowiednimi składnikami i sposobami ich przyrządzania. Tę analogię znaczeń wyraźnie podkreśla Izidor z Sewilli pisząc, że «sos mistrza kuchni (*ius*) jest nazywany podobnie jak prawo (*ius*), gdyż ustawa jest składnikiem prawa». W kontekście tych rozważań należy widzieć słynną definicję prawa pochodzącą od Celsusa, a przekazaną przez Ulpiana i zawartą na początku *Digestów* justyniańskich, o brzmieniu: prawo jest umiejętnością stosowania tego, co dobre i słuszne (*ius est ars boni et aequi*). Jurysta jawi się w niej jako mistrz, który przez swe umiejętności (*ars*) rozwija prawo. Rozwijając normę prawną, winien on stosować kryterium słuszności, mieszczące się jednak w pozytywnym porządku prawnym” (Wołodkiewicz 2002, s. 61).

Trzeba przyznać, że we współczesnej filozofii prawa bardzo dużo uwagi poświęca się problemowi relacji pomiędzy *ius* a *lex*, i to we wszystkich wymiarach fenomenu prawa – tworzenia, stosowania, wykładni, obowiązywania i przestrzegania. Tuż po drugiej wojnie światowej łączyło się to z krytyką pozytywizmu prawniczego i gwałtownym renesansem doktryn prawa natury. Ta dyskusja była szczególnie burzliwa w niemieckiej nauce prawa i chociaż trwała dosyć krótko (zaledwie kilkanaście lat), pozostawiła trwałe ślady w niemieckim prawodawstwie. Widać to najlepiej na przykładzie art. 20 ust. 3 ustawy zasadniczej Niemiec: „Władza ustawodawcza jest związana porządkiem konstytucyjnym, zaś władza wykonawcza i sądownictwo – ustawą i prawem”. W niemieckiej nauce prawa i w orzecznictwie Federalnego Trybunału Konstytucyjnego przepis ten jest przedmiotem licznych i zasadniczych kontrowersji, ale zdaniem zdecydowanej większości autorów odwołanie się do *prawa* i *ustawy* jest bez wątplenia nawiązaniem do łacińskich terminów *ius* i *lex*. Związanie władzy wykonawczej i sądowniczej *prawem* i *ustawą* (czytaj: *ius et lex*) powoduje, że ta formuła nabiera szczególnego znaczenia na poziomie stosowania i obowiązywania prawa. W tym pierwszym wymiarze chodzi bowiem o to, że prawo w znaczeniu *lex* stanowi jedynie możliwość osiągnięcia prawa w znaczeniu *ius* w warunkach konkretnego rozstrzygnięcia prawnego. Nie powinniśmy więc automatycznie utożsamiać tych pojęć jako synonimów, ale nie wolno ich także rozdzielać, ponieważ bez normy prawnej (*lex*) nie jesteśmy w stanie osiągnąć konkretnej słusznej decyzji prawnej (*ius*). Rzeczywistość prawna, jak twierdzi współczesny niemiecki filozof prawa Arthur Kaufmann, jest bowiem sprzężeniem pozytywności i sprawiedliwości: „Sprawiedliwość jako zasada ponadpozytywna jest rzeczywista tylko w prawie pozytywnym, a prawo pozytywne obowiązuje tylko pod warunkiem jego partycypacji w sprawiedliwości”. W procesie stosowania prawa logicznie pierwsze jest *lex*, ale ontologicznie i historycznie – *ius* (por. szerzej Zajadło 2002, s. 37–49).

Książka zawiera zbiór sentencji, zwrotów i pojęć łacińskich z zakresu prawa cywilnego, prawa karnego, teorii i filozofii prawa, logiki, retoryki oraz erystyki. Spośród szerokiej gamy łacińskich haseł Autorzy wybrali te, które mają obecnie zastosowanie w obrocie prawnym. Zbiór pojęć i zwrotów łacińskich nie ogranicza się wyłącznie do języka prawnego i prawniczego, lecz zawiera takie hasła, które powinien znać każdy wykształcony humanista. Każda pozycja została przetłumaczona na język polski oraz opatrzona komentarzem i odwołaniami do aktualnie obowiązujących aktów prawnych.

Dodatkowym atutem publikacji jest umieszczony na końcu opracowania zarys gramatyki języka łacińskiego, który może okazać się pomocny w stosowaniu zamieszczonych treści w praktyce.

Publikacja przeznaczona jest przede wszystkim dla studentów prawa. Może stanowić także cenną pomoc w bieżącej pracy doświadczonych prawników praktyków.

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA 801 04 45 45
ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL
WWW.PROFINFO.PL

CENA 49 ZŁ (W TYM 5% VAT)